
امنیت غذایی و اجرای پیمان گات وضع موجود، تصویر آینده

دکتر سید محمد سعید نوری نائینی

مقدمه

پس از ۷ سال بحث و تبادل نظر، چانه زدن و جنجال بالاخره مذاکرات چندجانبه دورار و گونه^(۱) در مورد تجارت جهانی در ۱۵ دسامبر ۱۹۹۳ پایان یافت و مصوبه نهایی^(۲) آن در آوریل ۱۹۹۴ در مراکش امضاء شد. سازمان تجارت جهانی^(۳) (WTO) که واحد اجرایی این مصوبه است در ژانویه ۱۹۹۵ تأسیس شد و در آوریل همین سال نیز اولین مدیر اجرایی این سازمان (از کشور ایتالیا) انتخاب شد.^(۴)

این مصوبه نسبت به کلیه موافقتنامه‌های قبلی خود از جامعیت بیشتری برخوردار است. تعرفه‌ها را حذف می‌کند، با محدودیتهای تجاری غیر تعرفه‌ای برخوردی نسبتاً جامع دارد و برای اولین بار بخش خدمات و کشاورزی را نیز در برمی‌گیرد. مصوبه نهایی شامل

موافقتنامه‌ها^(۵)، تصمیمات^(۶) و اعلامیه‌های^(۷) فراوانی در زمینه‌های گوناگون است که تأثیرات عمیقی بر اقتصاد جهان و کشورهای در حال توسعه دارد. این مقاله پاره‌ای از آثار موافقتنامه کشاورزی را به‌طور فشرده مورد بررسی قرار می‌دهد. برآوردهای کمی مورد اشاره در این مقاله نتایج یک مدل ریاضی است که توسط سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد برای کل جهان تهیه شده و با آخرین اطلاعات در دسترس برآورد شده است.

مروری مختصر بر موافقتنامه کشاورزی در پیمان‌گات

اجرای عملی این موافقتنامه از همین امسال (۱۳۷۴) آغاز شده است. تعهدات کاهش حمایت^(۸) کشورهای توسعه یافته^(۹)، باید در عرض مدت ۶ سال انجام شود (سال ۲۰۰۰ میلادی) ولی کشورهای در حال توسعه^(۱۰) توسعه برای انجام تعهدات خود ۱۰ سال وقت دارند (تا سال ۲۰۰۴). کشورهای کمتر توسعه یافته^(۱۱) ملزم به رعایت این تعهدات نیستند. این موافقتنامه زیر بخشهای جنگل و آبریزان را در بر نمی‌گیرد و محدودی از تولیدات کشاورزی را نیز که در توافقه‌های عادی^(۱۲) کالاها در مذاکرات گات به نتیجه نهایی رسیده بود از دایره شمول خود حذف کرده است.

به‌منظور سهولت اصطلاحات فنی قسمت اول این نوشتار با سایر مقالات، معادل انگلیسی واژه‌های فنی آن بصورت زیرنویس ذکر می‌شود.

تعهدات مربوط به دسترس به بازار^(۱۳)، خود شامل سه تعهد است که عبارت است از تعرفه‌ای کردن^(۱۴)، کاهش تعرفه^(۱۵) و فرصتهای دسترس^(۱۶). مقصود از تعرفه‌ای کردن آن است که محدودیتهای غیر تعرفه‌ای^(۱۷) (مانند سهمیه^(۱۸) در یافته‌های متغییر^(۱۹) تعیین حداقل قیمت واردات، مجوزهای موردی^(۲۰) و غیره) باید با معادلهای تعرفه‌ای جایگزین شود، یعنی میزان تعرفه‌های موجود به‌اندازه تأثیرات محدود کننده این عوامل افزایش یابد. سپس تعرفه‌ها و از

جمله تعرفه‌های افزایش یافته باید در مدت زمان تعیین شده پیشگفته به طور متوسط ۳۶ درصد کاهش یابد و میزان کاهش برای هیچ یک از عوامل تعرفه‌ای^(۳۱) نباید از ۱۵ درصد کمتر باشد. میزان این کاهش برای کشورهای در حال توسعه ۲۴ درصد تعیین شده است. در موارد استثنایی از جمله طغیان واردات^(۳۲) و یا کاهش شدید قیمت‌ها دریافت وجوه گمرکی اضافی مجاز شناخته شده است. معیار این‌گونه موارد نیز متوسط قیمت‌ها و میزان واردات سالهای ۱۹۶۸ تا ۱۹۸۸ تعیین شده است. در هنگام افزایش زیاد قیمت‌های نسبی کالاهای صادراتی نیز در صورت لزوم می‌توان، برای جلوگیری از بحران در بازار داخلی، نسبت به محدودیت‌های صادراتی اقدام کرد. اگر کشوری در مورد کالایی واردات نداشته باشد و یا واردات آن کم باشد، حداقل دسترس (حداقل واردات)^(۳۳) معادل ۳ درصد مصرف داخلی کالا در سالهای ۱۹۸۶ تا ۱۹۸۸ (سالهای پایه) ایجاد خواهد شد (در سال ۱۹۹۵) و بتدریج تا پایان زمان تعیین شده به ۵ درصد افزایش خواهد یافت. در مورد سیاست‌های حمایتی داخلی^(۳۴) که مشمول تعهدات کاهش حمایت می‌شود، کل حمایت محاسبه شده در سالهای پایه باید در کشورهای توسعه یافته به میزان ۲۰ درصد و در کشورهای در حال توسعه به میزان ۱۳/۳ درصد کاهش یابد (در طول زمان تعیین شده). شاخص سنجش این حمایت‌ها میزان کلی حمایت^(۳۵) (AMS) است. این تعهدات باید از سرجمع حمایت‌ها کسر شوند نه از حمایت یک کالای خاص. سیاست‌های حمایتی که موجب انتقال درصدی جزئی از ارزش محصول به تولیدکننده می‌شود به موجب «قاعده حداقل»^(۳۶) از شمول مقررات گات معاف است. این مقدار برای کشورهای توسعه یافته باید کمتر از ۵٪ و برای کشورهای در حال توسعه کمتر از ۱۰٪ ارزش تولید باشد. سیاست‌هایی که بر تولید تأثیری نداشته باشد و یا آثار کمی دارد و بر تجارت نیز تأثیر انحرافی به‌جای نمی‌گذارد به‌عنوان سیاست‌های «جعبه سبز»^(۳۷) نامیده شده و از شمول مقررات موافقتنامه معاف است. نمونه‌های سیاست‌های جعبه سبز عبارت است از خدمات عمومی کشاورزی^(۳۸)، ذخایر امنیت غذایی^(۳۹)، کمک‌های غذایی داخلی^(۴۰) و

پرداختهای آزاد^(۳۱) به تولیدکنندگان و پرداختهای مستقیم در برنامه‌های محدود کردن تولید^(۳۲) (مشروط به رعایت شرایط خاص). سوبسیدهای سرمایه‌گذاری و سوبسید به‌نهاده‌های مورد مصرف کشاورزان فقیر در کشورهای در حال توسعه نیز جزو مستثنیات است. در این موارد اجازه داده شده است که کشورهای در حال توسعه به‌جای تعرفه‌ای کردن از روش تعیین سقف استفاده کنند.

شاید مهمترین تعهدی که ایجاد می‌شود تعهد کاهش سوبسید صادرات باشد. حجم صادرات برخوردار از سوبسید باید به میزان ۲۱ درصد و هزینه‌های سوبسید به میزان ۳۶ درصد کاهش یابد. برخلاف تعهدات مربوط به دستیابی به بازار و حمایت‌های داخلی، این تعهد باید برای تک تک محصولات انجام شود ولی در این مورد نیز راههایی برای به‌تعویق انداختن اجرای این تعهد در موارد خاص پیشینی شده است.

این توافق عام وجود دارد که چون از یک طرف آزادسازی تجارت کالاهای کشاورزی منجر به افزایش قیمت‌های جهانی مواد غذایی می‌شود و از طرف دیگر نیز حذف سوبسیدهای صادراتی موجب افزایش هزینه واردات کشورهای واردکننده خواهد شد، در نتیجه، افزایش قیمت جهانی مواد غذایی بسیار محتمل به نظر می‌رسد. علاوه بر این، از آنجا که به‌طور تاریخی همواره میزان کمک‌های غذایی با حجم ذخایر اضافی غذایی موجود در کشورها ارتباط مستقیم داشته است می‌توان نتیجه گرفت که در آینده نیز در اثر کاهش ذخایر غذایی کشورها، حجم کمک‌های غذایی اهدایی آنها کاهش خواهد یافت. توجه به این واقعیات باعث شده است که برای جبران آثار منفی اجرای موافقتنامه کشاورزی برای کشورهای کمتر توسعه یافته و کشورهای واردکننده خالص غذا، کمک‌هایی پیشینی شود. انواع این کمک‌ها در بخش امنیت غذایی مورد اشاره قرار خواهد گرفت. گرچه همان‌طور که قبلاً نیز بیان شد پوشش موافقتنامه کشاورزی بسیار وسیع است ولی هنوز در چارچوب آزادسازی کامل، یک موافقت جزئی محسوب می‌شود. کاهش

حمایتهای کمی نسبتاً کم و تدریجی است. حتی پس از اعمال کلیه تعهدات کاهشی هنوز بازارهای کشاورزی دارای انحرافات زیادی خواهد بود. ولی با همه این احوال حجم تعهدات چشمگیر است. حمایتهای کلی داخلی سالانه از ۱۹۸ میلیارد دلار به ۱۶۲ میلیارد دلار کاهش خواهد یافت و سوبسید صادرات از ۲۱/۲ میلیارد دلار به ۱۳/۸ میلیارد دلار خواهد رسید. در آینده تقریباً همه تعرفه‌های کشاورزی محدود به سقفهای معینی خواهد بود. گرچه همه حمایتها حذف نمی‌شود ولی همین مقدار حذف‌های پیشینی شده نیز از نظر کشورهای واردکننده غذا بسیار مهم است، به عبارت دیگر در خانه مور شبنمی طوفان است.

تأثیر اجرای پیمان بر بازار کشاورزی

نرخ رشد کلی تولید در مقایسه با دهه ۱۹۸۰ اندکی کاهش خواهد یافت. این کاهش در مورد برنج، گوشت (جز گوشت گاو) لبنیات، قهوه و کاکائو بیش از سایر کالاهاست ولی موز و چای از افزایش نرخ رشد تولید برخوردار خواهد بود. به‌طور کلی، تأثیر مصوبات دورارگونه بر تولید جهانی کشاورزی ناچیز است. تولیدات مناطق معتدل در کشورهای توسعه یافته اندکی کاهش می‌یابد و در کشورهای در حال توسعه کمی زیاد می‌شود.

نرخ کلی رشد مصرف محصولات کشاورزی نیز کاهش خواهد یافت (جز چای و موز). با منظور کردن نرخ کلی رشد جمعیت به میزان ۱/۷ درصد، مصرف سرانه لبنیات، خوراک دام و قهوه کاهش خواهد یافت و در مورد غلات ثابت باقی خواهد ماند. در مجموع مصرف سرانه مواد کشاورزی در کشورهای فقیر واردکننده مواد غذایی کاهش می‌یابد. اجرای پیمان، رشد کاهنده تجارت جهانی را متوقف نخواهد ساخت ولی بر نرخ رشد تجارت برنج، چربها و روغن‌ها، و گوشت گاو تأثیری مثبت برجای می‌گذارد. در کشورهای در حال توسعه نرخ رشد واردات غلات، دانه‌های روغنی، لبنیات و اکثر تولیدات مناطق گرمسیری کاهش می‌یابد.

برعکس نرخ رشد صادرات غلات، گوشت، لبنیات، شکر و موز نسبت به دهه ۱۹۸۰ افزایش می‌یابد.

در کشورهای توسعه یافته، صادرات و واردات، هر دو کاهش می‌یابد. انتظار می‌رود که نرخ رشد واردات کلیه تولیدات مناطق معتدل شدیداً کاهش یابد. نرخ رشد صادرات نیز کم خواهد شد. به‌طور کلی، کشورهای توسعه یافته در سال ۲۰۰۰ صادر کننده جزئی این تولیدات خواهند بود. ولی در مورد هر یک از کالاها بعضی کشورها برنده و بعضی بازنده خواهند بود. برای احتراز از طولانی شدن بحث تغییرات تولید، مصرف، واردات و صادرات کالاهای مختلف و تأثیر اجرای پیمان‌گات بر آنها در جدولهای ۱ تا ۳ خلاصه شده است و در اینجا فقط به ذکر چند مورد مهم بسنده می‌شود.

در مورد گندم بیشترین تأثیر را باید در جامعه اروپا جستجو کرد، زیرا به دلیل افزایش تقاضای غذای دام که از طریق گندم تأمین خواهد شد، میزان صادرات آن کاهش خواهد یافت، برعکس در کشورهای بلوک شوروی سابق و اروپای شرقی به دلیل کاهش تقاضای خوراک دام واردات گندم کاهش خواهد یافت. اجرای پیمان‌گات نیز این آثار را تشدید خواهد کرد و منجر به افزایش قیمتی معادل ۷ درصد خواهد شد. پیشبینی می‌شود که از ابتدای سال ۱۹۹۵ با افزایش قیمت جهانی گندم مواجه باشیم.

در مورد غلات دانه سخت، پیشبینی می‌شود که واردات کشورهای در حال توسعه بشدت افزایش یابد، چین که صادرکننده عمده ذرت است ممکن است به‌واردکننده‌ای بزرگ تبدیل شود. اجرای پیمان‌گات نیز بر این موضوع تأثیری بسیار ملایم خواهد داشت. پیشبینی می‌شود که قیمت‌های جهانی این محصولات بین ۵ تا ۱۰ درصد افزایش یابد (جدول شماره ۴).

تجارت جهانی برنج سالانه ۴ درصد افزایش خواهد یافت و در سال ۲۰۰۰ به ۱۸/۹ میلیون تن خواهد رسید که در مقایسه با دهه ۱۹۸۰ رشد بسیار سریعتری را تجربه خواهد کرد.

واردات کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه افزایش خواهد یافت و بازار بین‌المللی آن دچار تغییر خواهد شد. نرخ رشد واردات کشورهای در حال توسعه به حدود دو برابر خواهد رسید و در عین حال صادرات کشورهای توسعه یافته به دلیل اجبار حاصل از قوانین گات مبنی بر کاهش سوبسید صادرات، کاهش خواهد یافت. مجموع این رویدادها باعث افزایش نسبتاً شدید قیمت نسبت به سالهای دهه ۱۹۸۰ خواهد شد. پیشبینی می‌شود در سال ۲۰۰۰ قیمت برنج ۱۵ درصد بیش از قیمت متوسط سالهای ۱۹۸۷ - ۸۹ باشد.

قیمت شیر در سال ۲۰۰۰ بیش از ۴۰٪ نسبت به سالهای پایه افزایش خواهد یافت. صادرات اقیانوسیه و پاره‌ای از کشورهای در حال توسعه افزایش خواهد یافت ولی در کشورهایی که سوبسید صادراتی زیاد پرداخت می‌شود صادرات کاسته خواهد شد. فرصت تجارت روغن و دانه‌های روغنی بین کشورهای در حال توسعه افزایش خواهد یافت و اگر از این فرصت استفاده کنند می‌توانند حجم چشمگیری از تجارت جهانی را به خود اختصاص دهند ولی در هر حال رقابت کشورهای توسعه یافته استمرار خواهد یافت. اجرای پیمان گات واردات شکر را حدود ۳۰۰/۰۰۰ تن در سال افزایش خواهد داد که حدود ۱۸۰/۰۰۰ تن را واردات کشورهای در حال توسعه تشکیل می‌دهد. این افزایش تقاضا موجب افزایش قیمت و در نتیجه افزایش تولید خواهد شد. انتظار نمی‌رود که اجرای پیمان گات تأثیر زیادی بر دو صادرکننده عمده شکر یعنی آمریکا و اروپا داشته باشد.

خاور نزدیک منطقه‌ای است که واردکننده خالص و شدید مواد غذایی است و صادراتش محدود به تولیدات باغبانی و مقداری پنبه است. تعداد کمی از کشورهای این منطقه عضو گات یا سازمان تجارت جهانی هستند و بنابراین در حالی که تحت تأثیر تغییرات تجارت جهانی قرار خواهند گرفت، ممکن است سیاستهای داخلی شان تغییری نکند. افزایش قیمت جهانی مواد غذایی این فرصت را برای این کشورها ایجاد می‌کند که این افزایش قیمت را به تولیدکننده منتقل

کنند و موجبات افزایش تولید را فراهم سازند. در هر حال علی‌رغم افزایش چشمگیر قیمت غذا، این منطقه وارد کننده‌ای عمده باقی خواهد ماند. در مورد محصولات باغی گرچه کشورهای واردکننده تا حدودی خود را با شرایط جدید وفق داده‌اند ولی مشکلاتی در تجارت آن وجود دارد و در اثر اجرای پیمان‌گات ممکن است پاره‌ای از کشورها امتیازات خاص صادراتی خود را از دست بدهند. هزینه واردات مواد غذایی در این منطقه از دوره ۱۹۸۷ - ۸۹ تا سال ۲۰۰۰ به ترتیب از ۱۸ میلیارد دلار به ۲۷ میلیارد دلار افزایش خواهد یافت. اکثر این افزایش نیز متوجه مواد اصلی غذایی است که هزینه واردات آن در طی این مدت ۵/۳ میلیارد دلار افزوده خواهد شد، افزایشی معادل ۴۷ درصد. نکته مهم آن است که این رویدادها امکان افزایش تجارت بین کشورهای منطقه را فراهم می‌سازد و بنابراین کشورهایی که مایلند از این زمینه مساعد استفاده کنند باید از هم اکنون مقدمات لازم را آماده سازند (جدول ۶).

وضع غذا در سال گذشته

براساس برآورد سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد در سال ۱۹۹۴، تولیدات اصلی غذایی مشتمل بر غلات، ریشه‌ها و محصولات غده‌ای نسبت به سال ۱۹۹۳ بیش از ۲ میلیون تن (حدود ۲٪) افزایش داشت. بیشتر این افزایش در کشورهای توسعه یافته تحقق یافت. بیشترین افزایش، در غلات دانه سخت در کشور آمریکا حاصل شد و دلیل عمده آن هم بهبود تولید نسبت به تولید پایین سال قبل در اثر نامساعد بودن هوا بود. در مجموع، سهم کشورهای در حال توسعه و کشورهای فقیر واردکننده مواد غذایی از این افزایش بسیار جزئی بود.

کل تولید غلات جهان در این سال ۱۹۵۳ میلیون تن برآورد شده است که نسبت به سال قبل حدود سه درصد (۶۰ میلیون تن) افزایش نشان می‌دهد. تمامی این افزایش در کشورهای توسعه یافته حاصل شد. تولید گندم در سال ۱۹۹۴ شاهد کاهشی معادل ۳۴ میلیون تن (۶

درصد) بود، که باز هم بیشتر در کشورهای توسعه یافته اتفاق افتاد (استرالیا، کانادا و کشورهای تازه استقلال یافته بلوک شوروی سابق). بیشتر کاهش در تولید گندم مربوط به کشورهای قاره آسیا و حدود ۶ میلیون تن بود. دلیل عمده آنهم نامساعد بودن وضع جوی در چند کشور عمده تولید کننده گندم از قبیل چین، پاکستان و ترکیه بود. عربستان سعودی نیز با تغییر سیاستهای کشاورزی خود موجبات کاهش تولید گندم را فراهم ساخت. تولید شلتوک در آسیا با افزایش معادل ۳ میلیون تن به ۴۶۸ میلیون تن رسید. کشورهای هندوستان، ژاپن، کره جنوبی، تایلند و تا حدودی بنگلادش، چین و پاکستان شاهد افزایش تولید شلتوک بودند. در مجموع تولید شلتوک در جهان به میزان یک درصد یعنی ۶ میلیون تن افزایش یافت.

حجم کلی تجارت غلات در سال ۱۹۹۴ - ۹۵ به ۱۹۱ میلیون تن رسید که گرچه نسبت به سال قبل ۲ درصد افزایش داشت ولی در مقایسه با سال ۱۹۹۲ - ۹۴ بیست میلیون تن کاهش نشان داد. تجارت گندم و غلات دانه سخت اندکی افزایش داشت ولی در مورد برنج شاهد کاهش بود. واردات غلات به کشورهای در حال توسعه حدود ۶٪ افزایش یافت و به رکورد ۱۳۱ میلیون تن رسید ولی واردات کشورهای توسعه یافته ۵٪ (۶۰ میلیون تن) کاهش یافت و به نازلترین سطح خود در طول ۲۰ سال گذشته رسید. واردات گندم کشورهای در حال توسعه آسیا نسبت به سال قبل اندکی افزایش یافت، که بیشتر مربوط به کشورهای چین، پاکستان و ترکیه بود ولی واردات این محصول به آفریقا حدود ۱۰٪ کاهش یافت و به پایتترین حد خود در ۱۰ سال گذشته رسید.

کل کمکهای غذایی به صورت غلات در سال ۱۹۹۴ - ۹۵ به ۱۰ میلیون تن رسید که نسبت به برآورد سال قبل ۲۰ درصد کاهش نشان می دهد. اگر کمکهای جدیدی صورت نگیرد کمکهای غذایی حمل شده به کشورهای در حال توسعه که تاکنون به ۷ میلیون تن محدود بوده است حداقل هدف تعیین شده از طرف کنفرانس جهانی غذا (در سال ۱۹۷۴) یعنی ۱۰ میلیون تن را

برآورده نخواهد کرد (برای دومین سال متوالی) که در عرض ۲۰ سال گذشته بی سابقه بوده است. از آنجا که واردات غلات به کشورهای در حال توسعه افزایش یافته است، نسبت کمکه‌های غذایی به واردات غلات که در سال ۱۹۹۳-۹۴ حدود ۷٪ و در سال قبل از آن ۸٪ بوده به ۴/۵٪ کاهش خواهد یافت. این نسبت برای کشورهای فقیر واردکننده مواد غذایی که در سالهای قبل به ترتیب ۱۶٪ و ۱۳٪ بوده به ۱۱٪ کاهش خواهد یافت.

ذخیره کلی غلات جهان در پایان فصل، در سال ۱۹۹۴-۹۵ معادل ۳۰۴ میلیون تن برآورد شده است که نسبت به آغاز سال شاهد کاهشی معادل ۴٪ است.

ذخیره گندم به ۱۰۹ میلیون تن یعنی ۲۰٪ کمتر از ذخیره آغازین رسید که در عرض ۱۵ سال گذشته تقریباً کمترین است. ذخیره برنج نیز در پایان سال ۱۹۹۵ معادل ۵۴ میلیون تن برآورد شده است که نسبت به اول سال ۳ میلیون تن کاهش نشان می‌دهد و چهارمین سال متوالی کاهش ذخیره را ثبت می‌کند.

ذخیره گندم کشورهای در حال توسعه در سال ۱۹۹۵ معادل ۵۱ میلیون تن برآورد شده است که ۳٪ کمتر از ذخیره اول سال است. این کاهش بیشتر در منطقه آسیا اتفاق افتاده است، ولی علی‌رغم این کاهش منطقه‌ای، ذخایر گندم سوریه و هندوستان شاهد افزایشی اندک بوده است.

در پایان سال ۱۹۹۴-۹۵ کل موجودی غلات از حداقل لازم پیشبینی شده توسط سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد برای برقراری امنیت غذایی در جهان پایینتر رفته است. وخیمتر شدن وضع عرضه و تقاضای گندم در سال ۱۹۹۴-۹۵ که به صورت تولید کمتر، کاهش ذخایر، افزایش قیمت‌ها و کاهش میزان کمکه‌های غذایی نمود یافته است برای بسیاری از کشورهای وارد کننده گندم مایه نگرانی است.

قیمت جهانی گندم در عرض ماههای اولیه سال ۱۹۹۴-۹۵ (جولای - ژوئن) در واکنش

نسبت به کاهش عرضه، به شدت افزایش یافت. در اکتبر سال ۱۹۹۴ قیمت گندم سخت زمستانه به حداکثر خود یعنی به ۱۶۸ دلار در هر تن رسید که نسبت به سال قبل ۲۸ دلار گرانتر بود (FOB خلیج فارس) ولی در ماههای آخر به دلیل کاهش تقاضای واردکنندگان عمده تا حدودی کاهش یافت. قیمت برنج در طی سال ۱۹۹۴ شاهد نوسانات شدید و به طور متوسط نسبت به قیمتهای سال قبل از افزایش چشمگیری برخوردار بود.

چشم انداز تولید غلات در سال ۱۹۹۵ - ۹۶

در پایان سال ۱۹۹۴ در نیمکره شمالی کاشت گندم زمستانه که در سال ۱۹۹۵ برداشت خواهد شد تقریباً خاتمه یافت. در آمریکای شمالی، اروپا و آسیا با توجه به رطوبت موجود، تسهیلات آبیاری و وضعیت تولید خوب گزارش شده است، ولی چشم انداز تولید در کشورهای تازه استقلال یافته بلوک شوروی به دلیل کمبود بارندگی، ماشین آلات و سوخت و در نتیجه کاهش سطح کاشت گندم رضایتبخش نیست. رطوبت برای کاشت گندم در چین کافی برآورد شده است. برآوردهای اولیه در مورد هند و پاکستان نیز مطلوب بوده است.

برآورد سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد در مورد تولید شلتوک رقم ۵۳۲ میلیون تن را نشان می دهد که نشان دهنده افزایش تولید در مصر، ژاپن، کره جنوبی و کشور آمریکاست. گرچه این رقم حداکثر جدیدی را در تولید شلتوک نشان می دهد ولی نسبت به تقاضای برآورد شده سال آینده با کاهشی معادل ۱٪ مواجه است، وضع تولید غلات در سال ۱۹۹۵ در آفریقا به دلیل آب و هوای خشک و گرم در چندین کشور رضایتبخش نیست. علی رغم بارانهای جزئی در اوایل سال ۱۹۹۵، سطح زیر کاشت کاهش یافت و محصول سبز شده نیز دچار خسارت شد، آینده وضع بارندگی نیز با بی اطمینانی بسیار مواجه است.

نتیجه: این عوامل ممکن است موجب کاهش شدید تولید در این قاره باشد که امنیت غذایی

بسیاری از کشورها را با مشکل مواجه می‌سازد.

خوشبختانه پیشبینی سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد در مورد ایران در سال آینده بسیار رضایتبخش است و گزارشهای منتشر نشده نشان می‌دهد که در سال آینده رکورد جدیدی از تولید به ثبت خواهد رسید.

شاخصهای امنیت غذایی

جدول شماره ۹: هفت شاخص مورد استفاده در ارزیابی امنیت غذایی را به طور خلاصه نشان می‌دهد.

شاخص شماره ۱: نسبت ذخایر غلات در پایان سال ۱۹۹۴ - ۹۵ به کل مصرف در سال ۱۹۹۵ - ۹۶ حدود ۱۷ درصد برآورد شده است که در پایینترین حد لازم برای امنیت غذایی است.

شاخص شماره ۲: نسبت موجودی به مصرف داخلی و صادراتی کشورهای عمده صادر کننده غلات، در سال ۱۹۹۴ - ۹۵ بدون تغییر باقی ماند.

شاخص شماره ۳: میزان ذخیره پایان سال صادر کنندگان عمده به عنوان درصدی از مجموع مصرف داخلی و صادرات نشاندهنده وخیم شدن وضع گندم است، ولی در مورد غلات دانه سخت مخصوصاً ذرت بهبود آن چشمگیر است. در مورد برنج، سخت شدن وضع بازار مربوط به برنجهای با کیفیت بالا و حاصل تقاضای زیاد ژاپن بوده است.

شاخصهای ۴ تا ۶ نشاندهنده تغییرات تولید در گروه کشورهای عمده مصرف کننده است.

شاخص شماره ۴: مبین کاهش شدید مجموع تولیدات کشورهای هندوستان، چین و کشورهای تازه استقلال یافته است و نسبت به سال ما قبل ۴/۶ درصد کاهش نشان می‌دهد. این تغییر حاصل کاهش شدید تولید در کشورهای تازه استقلال یافته (۱۶٪) و چین (۲/۵٪) ولی

افزایش تولید در هندوستان (۳٪) است.

شاخص شماره ۵: نشان می‌دهد که وضع تولید در کشورهای فقیر واردکننده مواد غذایی تقریباً بدون تغییر باقی مانده است، ولی شاخص شماره ۶ نشان‌دهنده افزایش جزئی تولید در گروه دیگری از این کشورهاست.

شاخص شماره ۷: اطلاعاتی در مورد قیمت صادراتی غلات به دست می‌دهد. این شاخص مبین افزایش چشمگیر قیمت بین‌المللی گندم و برنج در طول سال ۱۹۹۴ است. این افزایش نه تنها موجب افزایش هزینه‌های وارداتی کشورهای فقیر شد بلکه میزان کمک‌های غذایی را نیز کاهش داد.

به‌طور کلی برآورد واردات غلات به وسیله کشورهای در حال توسعه در طی سال ۱۹۹۴ - ۹۵ به ۷ میلیون تن بالغ می‌شود. این رویدادها نشان‌دهنده وخیمتر شدن وضع امنیت غذایی در کشورهای واردکننده غلات است.

امنیت غذایی خانوارها

شاخص امنیت غذایی خانوار برای سال پایه ۱۹۸۸ - ۹۰ و پیشینی آن برای سال ۲۰۱۰ در جدول شماره ۱۰ نشان داده شده است. این شاخص در ۱۰ کشور از ۶۲ کشور فقیر واردکننده مواد غذایی اندکی به‌خامت می‌گراید ولی خوشبختانه این کاهش بر امنیت غذایی هیچ یک از این کشورها تأثیر چشمگیری ندارد. همه این کشورها، جز دو کشور (سودان و زامبیا) از امنیت غذایی متوسط و بالایی برخوردارند و این امنیت را تا سال ۲۰۱۰ نیز حفظ خواهند کرد. کشورهایی که در سال پایه دچار عدم امنیت غذایی جدی بوده‌اند در طی زمان برآورد رو به بهبود خواهند داشت (افغانستان، آنگولا، بروندي، چاد، هائیتی، موزامبیک، سومالی) ولی در هر حال این کشورها جزو پایتترین کشورها در رتبه‌بندی امنیت غذایی قرار خواهند گرفت. در آسیا -

کشور فیلیپین، سریلانکا و لائوس به جرگه کشورهای برخوردار از امنیت غذایی خواهند پیوست. چهار کشور باقیمانده نیز دستاوردهای چشمگیری خواهند داشت. سرانه تولید غلات در سال ۱۹۹۴ - ۹۵ در ۴۹ کشور از مجموع ۶۸ کشوری که مورد محاسبه قرار گرفت (به دلیل فراهم بودن اطلاعات) کاهش نشان می دهد. ولی علی رغم این کاهش، استفاده از ذخایر و توسل به واردات موجب شد که مصرف سرانه غلات فقط در ۲۸ کشور کاهش یابد. همین امر موجب افزایش قیمت گندم و برنج وارداتی نسبت به سال قبل شد.

آثار گات بر امنیت غذایی

برآورد تأثیرات

مطالعه انجام شده توسط OECD و بانک جهانی کل افزایش درآمد جهان در اثر اجرای پیمان گات را در سال ۲۰۰۰ بیش از ۲۱۳ میلیارد دلار برآورد کرده است. در همه جهان جز آفریقا و خاور نزدیک، درآمد افزایش خواهد یافت. مطالعات دیگر نیز این افزایش را بین ۱۰۹ تا بیش از ۵۰۰ میلیارد دلار برآورد کرده است. سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد با استفاده از ارقام بانک جهانی و استفاده از یک مدل ریاضی تأثیرات گات را بر جوانب گوناگون تولیدات کشاورزی محاسبه کرده است. این دستاوردها در جدولهای شماره ۴ تا ۸ نشان داده است.

حتی بدون اجرای مقررات گات نیز قیمت محصولات کشاورزی در بازارهای جهانی در سال ۲۰۰۰ نسبت به سال پایه افزایش می یابد. قیمت محصولات غذایی و غیر غذایی کشاورزی هر دو، در اثر اجرای این پیمان افزایش خواهد یافت. قیمت محصولات غذایی در جدول شماره ۴ نشان داده است، در مورد محصولات غیر غذایی قیمت قهوه، کاکائو، موز، الیاف طبیعی، پوست و روده افزایش خواهد یافت. افزایش قیمت شکر چشمگیر است ولی قیمت جای کاهش

می‌یابد.

نرخ رشد تولید و مصرف تغییر چندانی نخواهد داشت ولی نرخ رشد تجارت محصولات کشاورزی افزایش می‌یابد (جدول شماره ۵). الگوی منطقه‌ای تجارت نیز دگرگون خواهد شد، در سال ۲۰۰۰ حجم صادرات اروپای غربی کاهش می‌یابد. واردات ژاپن افزایش ولی واردات اروپای شرقی و کشورهای تازه استقلال یافته کاهش خواهد یافت. صادرات آمریکا و اقیانوسیه زیاد می‌شود. در مناطق در حال توسعه، تقریباً در همه جا، واردات افزایش نشان می‌دهد ولی افزایش صادرات فقط به آمریکای لاتین، کرئیب و خاور دور محدود خواهد شد.

در نتیجه تغییر قیمت، الگوی تجارت خالص تجاری کشورها دچار تغییرات عمده می‌شود. (جدول ۶). کسری تجاری اروپای غربی و ژاپن افزایش و اروپای شرقی و کشورهای تازه استقلال یافته شوروی کاهش می‌یابد. صادرات هم در آمریکای شمالی و هم در اقیانوسیه زیاد خواهد شد. در بین کشورهای در حال توسعه مازاد تجاری یک میلیارد دلاری آفریقا به کسری ۵۰۰ میلیون دلاری تبدیل می‌شود. کسری تجاری خاور نزدیک از ۱۱ به ۱۷ میلیارد دلار افزایش می‌یابد. برعکس مازاد تجاری آمریکای لاتین و کارائیب از ۲۰ میلیارد به ۳۲ میلیارد دلار افزایش خواهد یافت. خاور دور نیز اضافه صادرات خود را از ۵ میلیارد به ۷/۵ میلیارد دلار می‌رساند.

در همین مطالعه تأثیرات اجرای پیمان‌گات با فرض افزایش درآمد سالانه‌ای معادل ۵۱۰ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۰ محاسبه شده است. تأثیر این سناریو چشمگیر نیست. ارزش تجارت مواد غذایی در جهان کمی بیش از یک صد افزایش خواهد یافت که نصف آن به دلیل افزایش قیمت‌ها و نصف دیگر مربوط به افزایش حجم واردات است. تولیداتی که بیش از همه از این سناریو تغییر می‌پذیرد عبارت است از لبنیات، برنج و پاره‌ای انواع گوشت.

تأثیر بر امنیت غذایی

افزایش محصولات کشاورزی، حاصل از تأثیر اجرای پیمان گات، بر نرخهای تولید و مصرف مواد غذایی اصلی و مواد کشاورزی غیر غذایی در جهان و در کشورهای در حال توسعه چندان چشمگیر و مهم نیست. ولی تأثیر این پیمان بر افزایش هزینه واردات مواد غذایی برای همه کشورهای در حال توسعه بسیار مهم است و این در حالی است که این افزایش فقط در آمریکای لاتین، کارائیب و خاور دور به وسیله افزایش درآمد حاصل از صادرات جبران می شود و در بقیه کشورها، این جنبه اخیر تحقق نمی یابد. گرچه در کشورهای فقیر واردکننده مواد غذایی عامل اصلی رشد تقاضای غذا و هزینه واردات، رشد جمعیت است ولی اجرای پیمان گات نیز بین ۷ تا ۱۹ درصد بر این افزایش تأثیر خواهد داشت (جدول ۶). مصرف سرانه در صورت اجرای پیمان گات اندکی نسبت به حالت اجرا شدن آن کاهش خواهد یافت. در آفریقا مصرف سرانه در سال ۲۰۰۰ حتی از مصرف سال پایه (۸۷-۸۹) نیز کمتر خواهد بود (جدول ۱۰).

نکته بسیار مهم آن است که کاهشهای پیشبینی نشده و غیر منتظره در تولید مواد غذایی بر امنیت غذایی تأثیری چشمگیر دارد. برای سنجش این تأثیر، در مدل مورد استفاده، در سال ۱۹۹۹ تولید کلیه غلات به طور فرضی به میزان ۵ درصد کاهش داده شد. نتیجه نشان داد که حتی در صورت استفاده سنگین از موجودی ذخایر، قیمت غلات ممکن است بین ۳۰ تا ۷۳ درصد افزایش یابد (جدول ۸). مصرف غلات در سال ۲۰۰۰ در همه کشورهای در حال توسعه به میزان ۲/۵ درصد کاهش خواهد یافت. گرچه حجم واردات تغییر چندانی نخواهد داشت ولی هزینه واردات، شاهد افزایشی معادل ۴٪ خواهد بود. از طرف دیگر اثر یک برداشت خوب محصول نیز چشمگیر است. قیمت غلات ۱۵ درصد کم می شود مصرف آن ۲/۵ درصد افزایش می یابد و هزینه واردات نیز ۱۲ درصد افت می کند.

البته اگر مدل به نحوی ساخته شده بود که امکان تعدیل در سطح ذخایر وجود نمی داشت

افزایش قیمتها در اثر کاهش تولید، به مراتب شدیدتر می‌بود. گرچه میزان ذخایر دولتی در سالهای اخیر بسیار کاهش یافته است ولی ذخایر امنیت غذایی از اجرای الزامات گات معاف شده است و مدل به کار رفته نیز بر همین اساس طراحی شده است. در غیر این صورت حجم ذخایر برای جلوگیری از افزایش شدید قیمتها کافی نمی‌بود.

نکته مهم دیگر آن است که آن دسته از کشورهای در حال توسعه که به خودکفایی نزدیک هستند (مانند کشور خودمان)، ممکن است در شرایط کمبود جهانی مواد غذایی، آزادی تجارت بین‌المللی و افزایش قیمت‌های جهانی غذا با صادرات شدید مواد غذایی به خارج مواجه شوند که از نظر امنیت غذایی داخلی مسئله آفرین باشد. در چنین شرایطی می‌توان با استفاده از ماده ۱۲ موافقتنامه کشاورزی پیمان، در چارچوب تعیین شده از این رویداد جلوگیری کرد.

تسهیلات پیشبینی شده

در موافقتنامه کشاورزی پیمان گات، بخشی با عنوان «تصمیم درباره ابزارهای مربوط به آثار احتمالی منفی پیمان بر کشورهای توسعه یافته و کشورهای در حال توسعه واردکننده خالص غذا» مشخص شده است. در این بخش پیشبینی شده است که پاره‌ای از کشورهای در حال توسعه ممکن است دچار تأثیرات منفی پیمان شوند. یعنی عرضه خارجی کافی غذا با قیمت‌ها و شرایط معقول برایشان وجود نداشته باشد.

در چنین شرایطی می‌توانند از چهار نوع کمک استفاده کنند:

الف: کمکهای فنی برای افزایش بهره‌وری کشاورزی و زیربناها

ب: برخورداری از شرایط خاص در موافقتنامه‌ها در زمینه اعتبارات

صادراتی.

ج: کمکهای غذایی.

د: تسهیلات کوتاه مدت مالی.

سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد کمک نوع (الف) و (د) را در اولویت قرار داده و معتقد است که کمکهای فنی و مالی و زیربنایی می تواند منجر به افزایش بهره‌وری کشاورزی شود و انجام این گونه اقدامات را واکنشی صحیح در مقابل افزایش قیمت‌های بین‌المللی مواد غذایی می‌داند. اگر بتوان در دراز مدت و یا کوتاه مدت عرضه را کاهش پذیر کرد، افزایش قیمت‌های بین‌المللی لزوماً موجب افزایش هزینه واردات نخواهد شد. این مسئله به نوبه خود با میزان خودکفایی مرتبط است. کشوری که در سطح قیمت‌های متوسط جهانی به خودکفایی نزدیک است. هنگامی که قیمت‌ها افزایش می‌یابد قادر خواهد بود که با تلاشی اندک به خودکفایی کامل نایل شود. از طرف دیگر، افزایش متوسط قیمت‌های بین‌المللی انگیزه‌ای اقتصادی برای افزایش خودکفایی کشورهاست. ایجاد تسهیلات مالی برای تولید غذا در کشورهای فقیر واردکننده مواد غذایی یکی از مکانیزم‌های اجرایی چنین کمک‌هایی است. این تسهیلات می‌تواند امکانات تأمین مالی انعطاف‌پذیری برای تولید غذا برای سرمایه‌گذاری دولتی و خصوصی (هر کجا که اجرای گات امکاناتی به وجود آورد) فراهم سازد. تفکیک آثار آزادسازی و آثار پیشینی نشده و غیر منتظره در هر سال کاری دشوار است. ملاک عمل می‌تواند افزایش کلی قیمت‌ها باشد. هر افزایشی را که از حد تعیین شده فراتر رود می‌توان غیر مطلوب نامید و اقدامات کمکی را اجرا کرد.

در قسمت دیگری از مصوبه نهایی گات قیمت واردات در سال پایه ۱۹۸۶ - ۸۸ به عنوان معیاری برای نقطه شروع اقدامات کمکی پیشنهاد شده است ولی گزینه‌های دیگری نیز وجود دارد. به عنوان مثال سال پایه را می‌توان سه سال آخر ماقبل شروع اجرای موافقتنامه دانست، یعنی سالهای ۱۹۹۲ تا ۱۹۹۴. تعیین یک میانگین متحرک از روند قیمت‌ها نیز به عنوان یک پیشنهاد می‌تواند مطرح شود. افزایش قیمت‌ها بیش از درصد معینی نسبت به معیار پایه می‌تواند مبنای شروع اقدامات کمکی باشد.

می توان مسئله را به تسهیلات کمکی موجود در صندوق بین المللی پول (IMP) نیز ربط داد تا بتوان از آن در کمک به کشورهای در حال توسعه ای که به طور ناگهانی با افزایش زیاد هزینه واردات مواجه می شوند استفاده کرد. در این روش اولاً برخلاف روش پیشگفته، تغییر در هزینه واردات و نه تغییر در قیمت های وارداتی موجب شروع اقدامات کمکی می شود. ثانیاً کمک به صورت وام است و باید بازپرداخت شود. نکته مبهم آن است که براساس اصول اقتصاد رفاه آیا یک وام که پس از بازگشت قیمت های جهانی به صورت عادی (بستگی به روابط کشور با صندوق بین المللی پول، براساس اجرای برنامه های تغییر ساختاری دارد) باید باز پرداخت شود را می توان «جبران زیان» تلقی کرد یا نه؟

بهرتر است که افزایش های استثنایی در قیمت واردات مواد غذایی، منجر به پرداخت کمک شود نه وام. کمک می تواند به صورت جنسی یا نقدی مشروط باشد ولی در هر حال باید علاوه بر تسهیلات فعلی، ایجاد شود و مشروط به شرایط موجود نیز نباشد. شاید بهتر باشد که برای این کمکها مدت زمان معینی در نظر گرفت و چنین استدلال کرد که مثلاً بعد از ۱۰ سال آثار اجرای پیمان گات در ساختار اقتصادی جدید جذب شده و از بین خواهد رفت. در صورت ایجاد تسهیلات کمکی، موضوعات دیگری وجود دارد که باید مورد توجه و مطالعه قرار گیرد و عبارت است از:

احراز شرایط دریافت کمک، تعریف غذا (مواد غذایی)، ترجیحات کشورهای مشمول دریافت کمک غذایی یا کمک مالی و بالاخره موضوعات اداری حقوقی و مالی.

خلاصه و نتیجه

با پایان یافتن مذاکرات دورار و گوته، ایجاد سازمان تجارت بین المللی و انتخاب اولین مدیر کل این سازمان، مصوبه نهایی آن از هم اکنون قدرت اجرایی یافته است ۱۲۲۰ کشور سند نهایی را امضا

کرده‌اند و ۸۷ کشور به عضویت سازمان مزبور در آمده‌اند. اجرای تصمیمات اتخاذ شده بر تولید، مصرف، صادرات، واردات، و قیمت‌های جهانی تأثیر خواهد گذاشت و همه کشورها به اجبار باید در شرایط جدید جهانی ایجاد شده زندگی و فعالیت کنند و هیچ کشوری نمی‌تواند از این آثار محفوظ بماند. فقط در بخش کشاورزی، درآمدهای حاصل از اجرای این تصمیمات سالانه بین ۱۹۰ تا ۵۰۰ میلیارد دلار برآورد شده است ولی بر این نکته توافق وجود دارد که این درآمدها نصیب پاره‌ای از کشورها و به‌طور عمده نصیب کشورهای صادرکننده مواد غذایی می‌شود در حالی که گروه دیگری از کشورها یعنی واردکنندگان غذا با توجه به میزان واردات خسارتهایی را متحمل خواهند شد، زیرا قیمت‌های بین‌المللی افزایش می‌یابد و هزینه واردات را افزایش می‌دهد. درست در همین نقطه است که مسئله به‌ما مربوط می‌شود، چون جمهوری اسلامی ایران، علی‌رغم تلاش‌های فراوان و دستاوردهای چشمگیر چند سال گذشته در بخش کشاورزی، هنوز همانند سایر کشورهای منطقه واردکننده مواد غذایی است. ارزش حاصل از صادرات که بیشترینش از فروش منابع طبیعی به‌دست می‌آید می‌تواند صرف وارد کردن دانش و تکنولوژی شود و شتاب توسعه را زیاد کند و یا صرف وارد کردن غذا و سیر کردن شکمها شود. این انتخاب در گرو توجه بیشتر به بخش کشاورزی است. این دو راهی سرنوشت اقتصادی همه کشورها در مراحل آغازین توسعه است. اکنون که متأسفانه تأثیر منفی این پیمان را لاجرم باید تحمل کرد آیا صلاح نیست که با پژوهشی عمیق و سریع جنبه‌های مفید این پیمان را نیز بررسی کرد و از امکاناتی که در این زمینه فراهم می‌شود سود جست؟ یافته‌های این گزارش به‌نکاتی در این باره اشاراتی دارد از جمله انتقال قیمت‌های بالاتر محصولات به کشاورزان و استفاده از آن به‌عنوان عاملی انگیزشی برای افزایش تولید، توجه بیشتر به افزایش تولید محصولاتی که هزینه وارداتش در آینده افزایش می‌یابد، جلوگیری از ضایعات محصولات غذایی و در نتیجه کاهش واردات، اولویت بخشیدن به محصولاتی که در آینده از امکان صادراتی نسبی بیشتر بهره‌مند است، بررسی علمی بازارهای

خارجی بویژه بازارهای منطقه به منظور بهره‌گیری صادراتی حاصل از مقررات پیمان گات و بالاخره سنجش دقیق مضار و فواید عضویت در سازمان تجارت جهانی و چگونگی استفاده از تسهیلات پیشبینی شده.

واضح است که این پیمان محدود به کشاورزی نیست و موافقتنامه کشاورزی فقط جزء کوچکی از آن را تشکیل می‌دهد و بنابراین لزوم پژوهشهای گسترده و عمیق در تمامی بخشهای اقتصادی در فضای تجاری جدید، یکی از الزامات راهیابی حرکت‌های صحیح آینده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

اقتصاد کشاورزی و توسعه - شماره ۱۰

جدول شماره ۱: تولید، مصرف، صادرات و واردات محصولات کشاورزی در جهان و تأثیر پیمان گات برای تا سال ۲۰۰۰ (میلیون تن)

غذاها	متوسط سالهای پایه ۱۹۸۷-۸۹				سال ۲۰۰۰ بدون آثار گات				سال ۲۰۰۰ با وجود آثار گات			
	تولید	صادرات	واردات	مصرف	تولید	صادرات	واردات	مصرف	تولید	صادرات	واردات	مصرف
کل غلات	۱۶۲۸۸	۳۳۵۳	۳۳۹۲	۱۶۸۹۰	۲۰۰۳۱	۲۵۵۸	۲۵۵۸	۱۹۹۹۰	۲۰۰۵۶	۲۵۶۰	۲۵۶۰	۱۹۹۹۸
گندم	۵۱۹۵	۱۱۲۳	۱۱۵۵	۵۳۷۶	۶۳۲۵	۱۱۷۸	۱۱۷۸	۶۳۱۳	۶۳۰۹	۱۱۴۸	۱۱۴۸	۶۲۹۵
برنج	۳۳۲۶	۱۲۰	۱۳۰	۳۳۳۹	۴۰۳۳	۱۷۷	۱۷۷	۴۰۱۸	۴۰۴۰	۱۸۸	۱۸۹	۴۰۲۴
دانه درشتها	۷۹۶۹	۱۰۸۹	۱۱۰۷	۸۱۷۲	۹۶۷۳	۱۲۰۲	۱۲۰۲	۹۶۵۹	۹۷۰۷	۱۲۲۳	۱۲۲۴	۹۶۷۸
درت	۲۲۱۸	۷۱۲	۷۱۵	۲۶۷۸	۵۸۹۴	۸۰۱	۸۰۱	۵۸۸۱	۵۹۲۴	۸۲۳	۸۲۳	۵۹۰۱
ارزن و درت خوشه‌ای	۹۱۹	۹۳	۹۶	۹۶۷	۱۰۸۷	۱۰۵	۱۰۵	۱۰۸۸	۱۰۹۳	۹۶	۹۶	۱۰۹۳
سایر دانه درشتها	۲۶۱۳	۲۸۴	۲۹۵	۲۶۳۰	۲۶۹۲	۲۹۸	۲۹۸	۲۶۹۰	۲۶۹۰	۳۰۴	۳۰۵	۲۶۸۵
چربی و روغن	۷۶۵	۲۶۸	۲۶۲	۷۷۷	۱۰۷۵	۳۷۲	۳۷۲	۱۰۷۳	۱۰۸۶	۳۸۵	۳۸۵	۱۰۸۳
روغنهای خوراکی	۵۰۲	۲۲۹	۲۲۵	۵۱۶	۷۱۲	۳۰۹	۳۰۹	۷۱۱	۷۱۷	۳۰۸	۳۰۸	۷۱۶
کل گوشت	۱۶۲۲	۱۳۹	۱۴۷	۱۶۳۳	۲۱۳۳	۱۸۴	۱۸۴	۲۱۳۳	۲۱۱۸	۱۸۸	۱۸۷	۲۱۱۹
گوشت گاو	۵۲۴	۵۹	۶۵	۵۱۹	۵۹۰	۷۶	۷۶	۵۹۰	۵۹۱	۰۰	۸۰	۵۹۱
گوشت بز و گوسفند	۹۰	۱۰	۱۲	۸۹	۱۰۹	۱۴	۱۴	۱۰۹	۱۰۹	۱۴	۱۴	۱۰۹
گوشت پرندگان	۶۵۹	۲۵	۲۶	۶۵۶	۸۵۲	۵۰	۵۰	۸۵۲	۸۳۸	۵۰	۲۹	۸۳۹
سیر	۳۶۹	۲۳	۲۴	۳۶۹	۵۸۰	۲۴	۲۴	۵۸۰	۵۸۰	۲۴	۲۴	۵۸۰
کره	۵۲۲۶	۵۵۹	۵۷۵	۵۳۷۲	۵۶۴۹	۵۲۲	۵۴۳	۵۶۴۹	۵۶۵۳	۵۳۶	۵۳۵	۵۶۵۳
کالاهای دیگر	۷۵	۱۷	۱۷	۸۰	۷۸	۶۰	۱۶	۷۸	۷۷	۱۶	۱۶	۷۸
قهوه	۶۰	۴۳	۴۲	۱۶	۷۲	۵۰	۵۰	۷۰	۷۲	۵۰	۵۰	۷۲
کاکائو	۳۳	۱۹	۲۱	۲۱	۳۷	۲۳	۲۴	۳۷	۳۸	۲۴	۲۴	۳۸
چای	۱۷	۰۹	۱۰	۱۷	۲۶	۱۲	۱۳	۲۵	۲۶	۱۲	۱۳	۲۶
سوز	۸۰	۸۶	۸۰	۸۶	۱۲۴	۱۱۸	۱۲۴	۱۱۸	۱۱۳	۱۱۲	۱۱۳	۱۱۲
شکر	۱۰۳۸	۲۲۶	۲۲۰	۱۰۴۴	۱۳۷۹	۲۵۲	۲۵۵	۱۳۷۸	۱۳۹۰	۲۵۷	۲۵۸	۱۳۸۹
پوست گاو	۵۲	۴۴	۴۴	۵۰	۵۷	۴۹	۵۰	۵۶	۵۷	۵۰	۵۲	۵۶
کاتوجو	۵۰	۴۰	۳۹	۵۲	۷۰	۵۰	۴۹	۷۰	۷۰	۵۰	۴۹	۷۰

ساخته: آثار دورا و گوته بر کشاورزی، کمیته مسائل کالاها، فانو، رم ۱۹۹۵

اقتصاد کشاورزی و توسعه - شماره ۱۰

جدول شماره ۲: تولید، مصرف، صادرات و واردات محصولات کشاورزی در کشورهای توسعه و تأثیر پیمان گات بر آن تا سال ۲۰۰۰ (میلیون تن)

غذایا	متوسط سالهای پایه ۱۹۸۷ - ۸۹			سال ۲۰۰۰ بدون آثار گات			سال ۲۰۰۰ با وجود پیمان گات					
	تولید	صادرات	مصرف	تولید	صادرات	واردات	تولید	واردات	مصرف			
کل غلات	۸۱۳.۸	۱۱۹.۱	۳۰.۳	۹۰۸.۸	۱۰۹۲.۲	۱۶۷.۳	۴۰.۶	۱۲۱۵.۱	۱۰۹۹.۸	۱۶۲.۸	۴۴.۳	۱۲۱۳.۹
گندم	۲۱۶.۳	۶۸.۶	۸.۵	۲۸۰.۸	۲۹۸.۳	۸۶.۱	۸.۸	۳۷۴.۳	۳۰۳.۴	۸۰.۵	۱۰.۰	۳۷۲.۷
برنج	۳۰۶.۶	۹.۱	۹.۰	۳۰۶.۷	۳۸۴.۰	۱۳.۸	۱۳.۸	۳۸۲.۶	۳۸۲.۷	۱۴.۲	۱۵.۰	۳۸۳.۳
دانه درشتها	۲۹۰.۹	۲۱.۴	۱۲.۸	۳۲۱.۳	۴۰۹.۸	۶۷.۳	۱۸.۰	۴۵۸.۲	۴۱۰.۷	۶۸.۱	۱۹.۳	۴۵۸.۰
درت	۱۸۹.۷	۲۶.۵	۹.۶	۲۰۶.۲	۲۸۴.۹	۲۶.۵	۱۳.۵	۳۱۷.۰	۲۸۴.۸	۳۷.۹	۱۴.۵	۳۱۷.۰
ارزن و ذرت خوشهای	۶۸.۹	۳.۵	۲.۱	۷۲.۲	۸۱.۱	۶.۵	۲.۹	۸۴.۷	۸۱.۶	۵.۶	۲.۷	۸۳.۵
سایر دانه درشتها	۳۲.۲	۱۱.۴	۱.۲	۴۲.۹	۴۲.۹	۱۴.۴	۱.۶	۵۶.۵	۴۴.۲	۱۳.۷	۲.۱	۵۶.۴
جریس و رغن	۳۸.۸	۱۲.۸	۱۳.۱	۳۸.۲	۶۲.۳	۲۰.۱	۲۲.۱	۶۰.۳	۶۳.۳	۲۰.۹	۲۳.۳	۶۰.۹
رذعههای خوراکی	۲۴.۱	۵.۵	۱۳.۸	۱۵.۸	۳۸.۸	۱۱.۹	۲۰.۷	۳۰.۰	۳۹.۴	۱۲.۵	۲۱.۴	۳۰.۵
کل گوشت	۶۳.۳	۳.۳	۲.۸	۶۳.۸	۱۰۶.۶	۵.۷	۳.۸	۱۰۸.۴	۱۰۵.۵	۵.۸	۳.۶	۱۰۷.۷
گوشت گاو	۱۷.۹	۱.۳	۱.۵	۱۷.۶	۲۵.۴	۲.۲	۱.۳	۲۶.۲	۲۵.۲	۲.۱	۱.۳	۲۶.۱
گوشت بز و گوسفند	۴.۹	۰.۴	۰.۱	۵.۲	۷.۰	۰.۶	۰.۲	۷.۴	۷.۰	۰.۶	۰.۲	۷.۴
گوشت پرندگان	۲۷.۷	۰.۵	۰.۶	۲۷.۶	۴۶.۵	۰.۸	۰.۶	۴۶.۷	۴۵.۸	۰.۸	۰.۵	۴۶.۱
شیر	۱۲.۹	۱.۰	۰.۵	۱۳.۴	۲۷.۶	۲.۱	۱.۶	۲۸.۰	۲۷.۶	۲.۲	۱.۶	۲۸.۱
کره	۱۴۱.۱	۲۰.۳	۱.۱	۱۶۰.۲	۳۰۳.۵	۲۲.۸	۲.۵	۲۲۳.۸	۲۰۳.۹	۲۱.۹	۲.۹	۲۲۲.۹
کالاهای دیگر	۱.۸	۰.۴	۰.۰	۲.۲	۱۷	۰.۵	۰.۲	۳.۱	۲.۶	۰.۷	۰.۲	۳.۱
نهور	۶.۰	۰.۳	۲.۲	۴.۲	۷.۲	۰.۴	۵.۱	۲.۴	۷.۲	۰.۴	۵.۱	۲.۴
کاکائو	۲.۳	۰.۱	۲.۱	۰.۳	۲.۷	۰.۱	۲.۴	۰.۵	۲.۸	۰.۱	۲.۴	۰.۵
جای	۱.۷	۰.۴	۱.۰	۱.۲	۲.۵	۰.۶	۱.۳	۱.۸	۲.۵	۰.۶	۱.۳	۱.۹
موز	۷.۴	۰.۶	۷.۴	۰.۶	۱۱.۵	۱.۵	۱۱.۵	۱.۵	۱۰.۵	۱.۳	۱۰.۵	۱.۳
شکر	۶۰.۳	۱۳.۹	۱۳.۲	۶۱.۰	۷۹.۷	۱۶.۵	۱۷.۳	۷۸.۹	۸۰.۳	۱۶.۷	۱۷.۳	۷۹.۶
پوست گاو	۲.۰	۱.۲	۱.۵	۱.۹	۲.۸	۱.۶	۲.۳	۲.۱	۲.۸	۱.۷	۲.۳	۲.۲
کاتوجو	۵.۱	۱.۲	۳.۹	۲.۳	۷.۰	۱.۸	۴.۹	۳.۹	۷.۰	۱.۸	۴.۹	۴.۰

مأخذ: آثار دوراروگونه بر کشاورزی، کمیته مسائل کالاها، فانو، رم ۱۹۹۵

اقتصاد کشاورزی و توسعه - شماره ۱۰

جدول شماره ۳: تولید، مصرف، صادرات و واردات محصولات کشاورزی در کشورهای توسعه یافته و تأثیر پیمان گات بر آن تا سال ۲۰۰۰ (میلیون تن)

غذایا	متوسط سه‌هنگی پایه ۱۹۸۷-۸۹				سال ۲۰۰۰ بدون آثار گات				سال ۲۰۰۰ با وجود آثار گات			
	مصرف	صادرات	واردات	تولید	مصرف	صادرات	واردات	تولید	مصرف	صادرات	واردات	تولید
کل غلات	۷۸۲.۲	۲۰۸.۹	۱۱۶.۲	۸۲۵.۰	۷۸۳.۹	۲۱۵.۳	۸۸.۵	۹۱۰.۹	۷۸۳.۹	۲۱۱.۷	۹۳.۲	۹۰۵.۸
گندم	۲۵۶.۸	۱۰۷.۰	۴۵.۸	۳۰۳.۲	۳۳۷.۰	۲۵۷.۰	۴۱.۷	۳۳۴.۲	۳۳۷.۰	۳۳.۲	۱۰۲.۸	۲۳۷.۴
برنج	۱۷.۲	۲.۰	۲.۹	۱۷.۸	۱۹.۲	۳.۹	۳.۹	۱۹.۳	۱۹.۲	۲.۷	۳.۹	۱۸.۳
دانه درشت‌ها	۵۰۶.۱	۹۷.۸	۶۷.۵	۵۰۴.۰	۵۰۷.۷	۱۰۲.۴	۵۳.۰	۵۵۷.۴	۵۰۷.۷	۱۰۳.۱	۵۴.۲	۵۶۰.۰
ذرت	۲۶۱.۵	۶۲.۰	۲۴.۶	۲۵۲.۰	۲۷۱.۱	۶۶.۶	۳۳.۵	۳۰۴.۶	۲۷۱.۱	۶۷.۸	۳۴.۴	۳۰۷.۶
ارزن و ذرت خوشه‌ای	۲۴.۵	۷.۵	۵.۸	۲۲.۹	۲۴.۰	۷.۶	۴.۰	۲۷.۶	۲۴.۰	۶.۹	۴.۰	۲۷.۷
سایر دانه درشت‌ها	۲۲.۰	۲۸.۲	۱۷.۱	۲۲۹.۰	۲۱۲.۵	۲۸.۲	۱۵.۵	۲۲۵.۲	۲۱۲.۵	۲۸.۶	۱۵.۸	۲۲۲.۸
چربی و دهن	۳۹.۵	۱۳.۱	۱۲.۱	۳۷.۷	۳۷.۰	۱۵.۱	۱۷.۱	۳۵.۲	۳۷.۰	۱۵.۲	۱۷.۶	۳۵.۲
روغنهای خوراکی	۹۹.۵	۱۰.۷	۱۹.۴	۲۶.۰	۹۹.۰	۱۰.۲	۱۹.۰	۲۲.۳	۹۹.۰	۹.۵	۱۸.۳	۲۲.۳
کل گوشت	۹۹.۵	۱۱.۹	۱۰.۶	۱۰۰.۹	۱۰۲.۸	۱۴.۶	۱۲.۷	۱۰۶.۷	۱۰۲.۸	۱۳.۰	۱۵.۱	۱۰۶.۳
گوشت گاو	۳۳.۳	۴.۹	۲.۶	۳۴.۵	۳۲.۷	۶.۳	۵.۲	۳۳.۶	۳۲.۷	۶.۷	۵.۹	۳۴.۰
گوشت بز و گوسفند	۳.۷	۱.۰	۰.۶	۴.۱	۳.۵	۱.۱	۰.۷	۳.۹	۳.۵	۱.۱	۰.۷	۳.۹
گوشت پرندگان	۲۸.۰	۲۸.۰	۲.۰	۳۸.۲	۲۸.۶	۴.۵	۴.۲	۲۸.۸	۲۸.۶	۴.۲	۴.۵	۲۸.۰
شیر	۲۳.۵	۱.۹	۱.۳	۲۴.۱	۲۷.۰	۲.۷	۲.۳	۲۰.۴	۲۷.۰	۲.۸	۲.۲	۲۰.۴
کره	۳۶۷.۰	۵۶.۴	۳۵.۶	۳۸۱.۵	۳۴۱.۱	۵۱.۸	۳۱.۲	۳۶۱.۲	۳۴۱.۱	۵۱.۶	۳۲.۷	۳۶۱.۴
کالاهای دیگر	۵.۸	۱.۷	۱.۲	۵.۷	۴.۷	۱.۴	۱.۰	۵.۱	۴.۷	۱.۳	۱.۰	۵.۱
قهوه	۳.۹	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۴.۷	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۴.۷	۰.۰	۰.۰	۰.۰
کاکائو	۱.۸	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲.۲	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲.۲	۰.۰	۰.۰	۰.۰
چای	۰.۵	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۷	۰.۰	۰.۰	۰.۱	۰.۷	۰.۰	۰.۰	۰.۱
موز	۷.۷	۰.۷	۰.۷	۰.۷	۹.۴	۰.۰	۰.۸	۰.۸	۹.۴	۰.۸	۰.۸	۰.۸
شکر	۲۳.۳	۸.۸	۸.۷	۳۳.۵	۲۸.۹	۸.۲	۸.۹	۲۸.۲	۲۸.۹	۹.۰	۸.۵	۲۸.۷
پوست گاو	۳.۲	۲.۹	۲.۹	۳.۲	۳.۴	۲.۸	۳.۴	۳.۲	۳.۴	۲.۹	۳.۴	۳.۲
کاتوجو	۲.۹	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۳.۲	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۳.۲	۰.۰	۰.۰	۰.۰

مأخذ: آثار دواروگونه بر کشاورزی، کمیته مسائل کالاها، فانو، رم ۱۹۹۵

اقتصاد کشاورزی و توسعه - شماره ۱۰

جدول شماره ۴: تغییرات قیمت محصولات غذایی در سال ۲۰۰۰ در مقایسه با ۱۹۸۷-۸۹ (درصد)		
محصول	بدون اجرای پیمان گات	در صورت اجرای پیمان گات
گندم	-۳	-۴
برنج	+۷	+۱۵
ذرت	+۳	+۷
ارزان - ذرت	+۵	+۱۰
خوشه‌ای		
سایر دانه‌ها	-۲	+۵
چربیها	-۴	۰
کنساتره	+۳	+۴
گوشت خوک	+۶	+۱۴
گوشت گوسفند	+۳	+۱۳
گوشت گاو	+۱۳	+۲۴
گوشت مرغ	+۵	+۱۴
شیر	+۳۳	+۴۱

اقتصاد کشاورزی و توسعه - شماره: ۱۰

جدول شماره ۵: نرخ رشد تولید، مصرف و تجارت - گذشته و دورنمای آینده						
۲۰۰۰ - ۱۹۸۸ (با وجود پیمان گات)		۲۰۰۰ - ۱۹۸۸ (پایه)		۱۹۸۸ - ۱۹۷۸*		
کل	غذا	کل	غذا	کل ^(۲)	غذا ^(۱)	
درصد سالیانه						
تولید:						
۱/۶	۱/۶	۱/۷	۱/۶	۲/۲	۲/۲	جهان
۰/۲	۰/۲	۰/۳	۰/۳	۱/۱	۱/۲	کشورهای توسعه یافته
۳/۱	۳/۲	۳/۱	۳/۲	۳/۸	۴	کشورهای در حال توسعه
مصرف:						
۱/۶	۱/۵	۱/۶	۱/۶	۲/۳	۲/۳	جهان
۳/۲	۳/۲	۳/۲	۳/۲	۳/۱	۴	کشورهای توسعه یافته
واردات:						
۱/۶	۱/۷	۱/۵	۱/۵	۲/۷	۳	جهان
۰/۴	۰/۴	۰/۱	۰/۱	۱/۸	۲/۵	کشورهای توسعه یافته
۳/۳	۳/۵	۳/۳	۳/۵	۴/۵	۴/۷	کشورهای در حال توسعه
صادرات:						
۱/۴	۱/۴	۱/۳	۱/۲	۲/۸	۳/۱	جهان
۰/۸	۰/۸	۰/۶	۰/۷	۳/۱	۳/۱	کشورهای توسعه یافته

* معدل سه ساله

۱ - مواد غذایی شامل غلات، تولیدات دامی و دانه‌های روغنی

۲ - مواد غذایی به علاوه دیگر کالاهای منتخب

اقتصاد کشاورزی و توسعه - شماره ۱۰

جدول شماره ۶: افزایش هزینه‌های واردات مواد غذایی و تغییرات تراز تجاری کشورهای در حال توسعه در سال ۲۰۰۰ میلادی در مقایسه با سالهای ۱۹۸۷-۸۹							
نرخ تجلی کنوری							
منطقه	تعداد کشورهای ۱۹۸۷-۸۹ سال	۲۰۰۰ سال	میزان	التریس	تأثیرات پیمان	سال پایه	سال ۲۰۰۰
	۲/				گفت		
میلیارد دلار آمریکا							
آفریقا:							
کشورهای در حال توسعه	۵۲	۶	۴/۵	۰/۵	%۱۱	۰۱	۰۰/۵
کشورهای با کمبود مواد غذایی	۴۳	۳/۵	۶/۵	۲/۸	%۷		
آمریکای لاتین و کارائیب:							
کلیه کشورهای در حال توسعه	۴۶	۸	۴/۷	۱۲/۷	۰/۶	۰۲۰	۰۲۰
کشورهای با کمبود مواد غذایی	۱۰	۱/۶	۰/۸	۲/۴	%۱۲/۵		
خاور نزدیک:							
کلیه کشورهای در حال توسعه	۱۹	۱۱/۵	۵/۳	۱۶/۸	%۱۵	۱۷	۱۱
کشورهای با کمبود مواد غذایی	۶	۳/۷	۲	۴/۷	%۱۰		
خاور دور:							
کلیه کشورهای در حال توسعه	۲۰	۱۴/۵	۱۰/۲	۲۴/۷	%۲۰	۰۷/۵	۰۵
کشورهای با کمبود مواد غذایی	۱۳	۹	۵/۲	۱۴/۲	%۱۹		

۱ / غذا شامل غلات، دانه‌های روغنی و سایر تولیدات، گوشت و تولیدات لبنی

۲ / کشورهایی که به صورت انفرادی تحت پوشش این مطالعه بوده‌اند، ضمناً تعدادی از کشورهای کوچکتر به‌منظور انجام این مطالعات با یکدیگر ادغام شده‌اند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رتال جامع علوم انسانی

اقتصاد کشاورزی و توسعه - شماره ۱۰

جدول شماره ۷: شاخص مصرف غذا / ۱ در کشورهای فقیر واردکننده مواد غذایی ۱۰۰ = ۱۹۸۷ - ۸۹
در سال ۲۰۰۰

سرانه		کل		
با تاثیرات پیمان گات	سال پایه	با تاثیرات پیمان گات	سال پایه	
۹۹/۷	۱۰۰/۴	۱۴۶/۲	۱۴۷/۱	آفریقا
۱۰۱/۹	۱۰۲/۲	۱۳۲/۷	۱۳۳/۱	آمریکای لاتین و کارائیب
۱۲۴/۱	۱۲۴/۲	۱۵۳/۵	۱۵۳/۶	خاور دور
۹۱/۹	۹۲/۶	۱۳۱	۱۳۱/۹	خاور نزدیک
۱۰۷/۳	۱۰۶/۵	۱۳۹	۱۳۷/۹	سایر
۱۱۷/۸	۱۱۸	۱۵۰/۸	۱۵۱/۱	کل

۱- غذا شامل: غلات، گوشت، شیر، محصولات لبنی و چربیها و روغن
 تربیتگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 پرتال جامع علوم انسانی

اقتصاد کشاورزی و توسعه - شماره ۱۰

جدول شماره ۸: شاخص سنجش تاثیرات تولید بر قیمت فلات (۱۰۰ = ۸۹ - ۱۹۸۷)

سایر	ذرت خوشه‌ای ارزن	ذرت	برنج	گندم	
					حالت عادی:
۹۸	۱۰۵	۱۰۳	۱۰۷	۹۷	سال پایه
۱۰۵	۱۱۰	۱۰۷	۱۱۵	۱۰۴	مربوط به پیمان گات
					حالت افت محصول:
۱۲۲	۱۳۶	۱۲۸	۱۶۱	۱۲۲	سال پایه
۱۳۰	۱۴۲	۱۳۴	۱۷۳	۱۳۰	مربوط به پیمان گات
					حالت فراوانی محصول:
۸۰	۸۴	۸۴	۷۳	۷۸	سال پایه
۸۶	۸۸	۸۸	۷۹	۸۴	مربوط به پیمان گات

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

اقتصاد کشاورزی و توسعه - شماره ۱۰

جدول شماره ۹: تغییرات شاخص‌های امنیت غذایی				
۹۵-۱۹۹۴	۹۴-۱۹۹۳	۹۳-۱۹۹۲	متوسط ^(۱)	نسبت ذخیره جهانی غلات به‌روند مصرف جهانی غلات
۱۷	۱۸	۲۱	۲۰	
۱/۱۷	۱/۱۷	۱/۲۵	۱/۲۴	نسبت هر ضمه ۵ صادرکننده اصلی به نیازهای وارداتی
				نسبت ذخیره پایانی غلات به‌هتوان واحدی از مجموع مصرف و صادرات صادرکنندگان عمده جهان: گندم ^(۳)
۱۷	۲۳/۴	۲۵/۹	۴/۷	
۱۸	۱۳/۳	۲۹/۹	۲۴/۲	غلات دانه سخت ^(۳)
۸/۲	۹/۴	۱۱/۶	۱۰/۶	شلتوک ^(۳)
۱۵/۶	۱۵/۲	۲۲/۳	۲۱/۴	کل غلات
نرخ رشد در صد تغییر نسبت به سال قبل ۱۹۸۳/۸۴				
-۴/۰۷	+۰/۱۹	+۶/۶۵	+۰/۹۳	تغییر در تولید غلات در کشورهای چین، هندوستان و CIS
+۰/۰۵	+۲/۲	+۱/۶۸	+۱/۶۹	تغییر تولید غلات در کشورهای فقیر واردکننده غذا
+۱/۶۱	+۴/۲۵	-۰/۴۸	+۲/۹۵	تغییر در تولید غلات در کشورهای فقیر واردکننده غذا به‌جز چین و هندوستان
در صد تغییر نسبت به سال قبل				قیمت صادرات (متوسط سالانه)
		-۴/۷	گندم	
+۸/۳	+۱۶/۵	-۱۱/۸	ذرت	
-۱۴/۲				
+۱۳/۷	-۱۰/۶	-۱/۱	برنج	

(۱) متوسط سالهای ۱۹۸۷-۸۸ تا ۱۹۹۱-۹۲

(۲) برآورد

(۳) آرژانتین، استرالیا، کانادا، جامعه اروپا، آمریکا

(۴) چین، پاکستان، تایلند، آمریکا، ویتنام

اقتصاد کشاورزی و توسعه - شماره ۱۰

جدول شماره ۱۰: شاخص مصرف سرانه غذا و شاخص کلی امنیت غذایی خانوار ۱/						
	برآورد مصرف سرانه		AHFSI 3/			
	۱۹۹۳-۹۴	۱۹۹۴-۹۵	۱۹۸۸-۹۰	۱۹۹۰-۹۲	۱۹۹۱	۲۰۰۱
کل کشورهای فقیر واردکننده غذا	(۱۹۸۰-۸۱-۱۹۸۵-۸۶-۱۰۰)		(واقعی)	شاخص (واقعی)	(روند)	(برآورد)
آفریقا						
آنگولا	۷۵.۷	۹۵.۷	۶۷.۸	۶۷.۵	۶۸.۶	۷۶.۵
بنین	۱۱۳.۹	۱۱۷.۰	۸۲.۳	۸۴.۹	۸۲.۳	۸۱.۸
بوتسوانا	۱۰۶.۱	۱۱۸.۷	۷۹.۸	۷۹.۲۲	۸۰.۳	۸۲.۲
بورکینا فاسو	۱۲۲.۲	۱۵۷.۰	۷۲.۵	۷۰.۴	۷۲.۷	۷۴.۹
بوروندی	۵۷.۶	۶۴.۴	۶۵.۰	۶۵.۹	۶۵.۵	۷۰.۷
کامرون	۸۸.۲	۸۰.۶	۷۸.۶	۷۳.۱	۷۸.۵	۷۶.۹
دماغه سبز	۱۱۸.۰	۱۲۲.۹	—	—	—	—
افریقای مرکزی	۷۹.۱	۸۰.۵	۵۴.۷	۲۰.۰	۵۵.۹	۶۸.۴
چاد	۱۰۵.۸	۹۵.۸	۴۶.۶	۵۴.۲	۴۷.۳	۵۴.۷
کومور	۹۸.۲	۸۷.۷	—	—	—	—
کنگر	۱۰۴.۶	۱۰۹.۶	۷۹.۱	۷۸.۱	۷۹.۱	۷۸.۸
ساحل عاج	۸۴.۹	۹۰.۵	۸۷.۲	۸۵.۳	۸۷.۲	۸۷.۱
جیبوتی	۱۸۳.۸	۱۹۷.۹	—	—	—	—
مصر	۱۰۷.۵	۱۰۸.۰	۹۵.۱	۹۵.۴	۹۵.۲	۹۶.۱
کینه استوایی	۱۴۶.۵	۱۵۳.۹	—	—	—	—
گامبیا	۱۰۸.۸	۱۰۸.۰	۸۷.۵	۷۹.۷	۷۸.۹	۸۳.۰
غنا	۱۲۲.۷	۱۲۶.۲	۷۳.۰	۷۲.۱	۷۳.۳	۷۶.۳
گینه	۱۱۹.۵	۱۱۶.۵	۸۰.۲	۸۲.۵	۸۰.۲	۷۹.۸
گینه بیسائو	۱۱۰.۹	۱۱۶.۸	—	—	—	—
کینیا	۹۱.۳	۱۰۹.۹	۷۰.۲	۶۹.۶	۷۰.۴	۷۳.۸
لسوتو	۱۰۴.۷	۱۰۸.۸	۷۴.۹	۷۳.۵	۷۵.۱	۷۷.۱
لیبریا	۴۲.۱	۴۳.۲	۷۷.۱	۶۰.۶	۷۶.۹	۷۵.۶
ماداگاسکار	۱۰۱.۵	۹۴.۴	۸۱.۲	۸۰.۳	۸۱.۴	۸۳.۲
مالاوی	۹۵.۹	۱۱۳.۳	۷۱.۶	۶۹.۶	۷۱.۸	۷۴.۲
مالی	۱۲۵.۶	۱۲۷.۴	۷۵.۲	۷۴.۵	۷۵.۵	۷۹.۳
موریتانیا	۱۰۳.۱	۱۰۵.۹	۸۲.۸	۸۵.۵	۸۳.۰	۸۵.۲
مراکش	۱۰۰.۱	۱۰۱.۰	۹۴.۵	۹۴.۲	۹۴.۶	۹۵.۸
موزامبیک	۱۲۹.۱	۱۱۵.۱	۵۲.۳	۴۵.۲	۵۳.۷	۶۸.۹
نیجر	۹۰.۹	۸۲.۹	۷۳.۰	۷۴.۵	۷۳.۲	۷۴.۸
نیجریه	۱۰۸.۱	۹۵.۶	۷۱.۹	۷۴.۵	۷۲.۶	۷۹.۲
رواندا	۷۲.۲	۶۹.۷	۶۷.۶	۶۸.۱	۶۸.۰	۷۱.۷
سانتوم و پرنسپ	۹۷.۱	۹۶.۴	—	—	—	—
سنگال	۸۸.۴	۸۸.۸	۷۶.۵	۷۸.۱	۷۶.۹	۸۱.۰
سیرالئون	۷۳.۹	۷۶.۹	۶۶.۸	۶۶.۳	۶۷.۱	۷۰.۸
سومالی	۷۱.۹	۱۱۷.۴	۴۲.۰	۲۲.۲	۲۳.۲	۵۷.۲
سودان	۱۰۶.۷	۱۰۵.۵	۷۲.۰	۷۲.۳	۷۲.۲	۷۱.۳
سوازیلند	۹۷.۴	۹۸.۵	۹۱.۰	۹۰.۹	۹۱.۲	۹۲.۵
تانزانیا	۷۹.۰	۷۸.۷	۷۷.۰	۸۳.۸	۷۷.۰	۷۶.۹
توگو	۱۱۹.۳	۱۱۶.۴	۷۸.۶	۷۸.۳	۷۸.۶	۷۹.۱
اوگاندا	۱۵۶.۲	۱۵۶.۷	۷۶.۷	۷۶.۴	۷۶.۷	۷۷.۱
زایر	۱۰۱.۳	۱۰۳.۶	۷۵.۵	۷۵.۱	۷۵.۵	۷۶.۱
زامبیا	۹۲.۹	۹۵.۴	۷۲.۲	۷۲.۰	۷۲.۲	۷۲.۰
زیمبابوه	۱۰۴.۲	۱۱۵.۲	۷۷.۶	۷۳.۷	۷۸.۱	۸۴.۰

اقتصاد کشاورزی و توسعه - شماره ۱۰

ادامه جدول شماره ۱۰: شاخص مصرف سرانه غذا و شاخص کلی امنیت غذایی خانوار ۱/						
	برآورد مصرف سرانه		AHFSI 3/			
	۱۹۹۳-۹۴	۱۹۹۴-۹۵	۱۹۸۸-۹۰	۱۹۹۰-۹۲	۱۹۹۱	۲۰۰۱
کل کشورهای فقیر	(۱۹۸۰-۸۱-۱۹۸۵-۸۶-۱۰۰)		شاخص			
آسیا						
افغانستان	۶۲.۰	۶۲.۵	۵۵.۰	۳۵.۷	۵۵.۸	۶۴.۱
بنگلادش	۱۰۲.۸	۱۰۲.۵	۷۴.۷	۷۶.۶	۷۵.۱	۷۹.۷
برونان	۵۸.۹	۶۰.۶	—	—	—	—
کامبوج	۱۰۷.۹	۱۰۲.۹	۸۱.۰	۷۴.۴	۸۰.۹	۷۹.۷
چین	۱۱۱.۳	۱۰۷.۱	۸۶.۱	۸۷.۹	۸۶.۸	۹۳.۲
هند	۱۰۷.۶	۱۰۸.۷	۸۲.۴	۸۳.۰	۸۲.۸	۸۶.۸
اندونزی	۱۰۹.۸	۱۱۰.۰	۹۰.۴	۹۱.۳	۹۰.۸	۹۴.۹
اردن	۸۶.۲	۵۸.۹	۹۷.۶	۹۷.۷	۹۷.۶	۹۷.۶
لائوس	۹۸.۵	۱۰۱.۰	۷۹.۴	۷۹.۵	۸۰.۱	۸۷.۷
مالدیو	۱۱۵.۴	۱۵۲.۳	—	—	—	—
مغولستان	۳۴.۱	۲۴.۶	—	—	—	—
نپال	۱۰۹.۱	۱۰۹.۶	۷۸.۵	۷۵.۱	۷۸.۶	۸۰.۳
پاکستان	۱۰۶.۵	۱۰۶.۰	۸۶.۱	۸۵.۸	۸۶.۴	۸۹.۷
فلبین	۱۱۲.۱	۱۱۰.۲	۸۴.۱	۸۴.۳	۸۴.۷	۹۰.۸
سری لانکا	۱۰۱.۷	۱۰۲.۸	۸۰.۴	۸۰.۷	۸۱.۱	۸۸.۶
سوریه	۹۷.۳	۹۷.۹	۹۷.۲	۹۷.۵	۹۷.۲	۹۷.۴
یمن	۱۰۳.۲	۱۰۰.۳	۸۳.۵	۸۳.۷	۸۳.۸	۸۶.۶
آمریکای لاتین						
بولیوی	۸۴.۹	۹۴.۹	۷۲.۳	۷۴.۲	۷۲.۹	۷۹.۱
کلمبیا	۱۰۲.۳	۱۰۴.۰	۸۵.۴	۸۷.۰	۸۵.۷	۸۸.۲
دومینیک	۹۶.۷	۹۶.۶	۷۷.۹	۷۷.۷	۷۸.۴	۸۳.۶
اکوادور	۹۰.۴	۹۰.۷	۸۶.۶	۸۶.۴	۸۶.۸	۸۸.۷
ال سالوادور	۹۹.۶	۹۷.۱	۸۱.۸	۸۳.۷	۸۲.۰	۸۴.۶
کواتسالا	۱۰۴.۶	۱۰۰.۹	۸۲.۳	۸۱.۹	۸۲.۴	۸۲.۶
هائیتی	۱۰۶.۵	۹۷.۳	۲۳.۱	۲۰.۵	۲۵.۹	۷۸.۷
هندوراس	۹۰.۵	۹۰.۳	۸۴.۹	۸۷.۳	۸۵.۲	۸۸.۰
نیکاراگوا	۱۰۸.۹	۱۰۴.۸	۸۰.۸	۷۹.۷	۸۰.۹	۸۱.۷
پرو	۱۰۳.۶	۱۰۶.۶	۷۴.۲	۶۹.۰	۷۴.۶	۷۸.۵
اقیانوسیه						
کیریباتی	۹۱.۹	۱۰۲.۲	—	—	—	—
پاپوا گینه نو	۱۳۱.۶	۱۲۹.۲	—	—	—	—
ساموا	۱۳۹.۹	۱۲۳.۹	—	—	—	—
جزایر سلیمان	۹۳.۷	۹۰.۶	—	—	—	—
تونان	۹۵.۱	۹۲.۸	—	—	—	—

Source: FAO Per Caput Food Use, FAO (December 1994).

1/ Not all low - income - food - deficit countries are covered due to lack of data.

2/ Including Taiwan Province in per caput food use estimates, but excluding it in the calculations of AHFSI.

3/ AHFSI is calculated in a similar way as described in the FAO Document CFS:94/2, though the computing procedures have been updated since then and food aid is not subtracted from calorid availabilities. The index is

calculated by averaging per caput DES availabilities over the periods indicated, rather than averaging the values

of the indices for the underlying years. The values of the index for 2010 are calculated using the most likely outcomes for calorie per caput availabilities as estimated in the AT 2010 Study.

4/ Trend value of the AHFSI for 1991 has been estimated by compounding the implied growth rate over the projection period 1988 - 90 through 2010.

مأخذ

1- FAO, 1995, Committee on Commodity Problems, **World Commodity Situation and Outlook and Trends in Protectionism in Agricultural Trade**, CCP: 95/10, Rome, Italy

2- FAO, 1993, Committee on Commodity Problems, **Review on National Cereal Stock Policies - Effects of Global Trade Liberalization**, CCP: GR/93/4, Rome, Italy

3- FAO, 1995, Committee on Commodity Problems, **International Trade, Environment and Sustainable Agricultural Development**, CCP: 95/14, Rome, Italy

4- FAO, 1995, Committee on Food Security, **Assessment of the Current World Food Security Situation and Medium Term Review**, CFS: 95/2, Rome, Italy

5- FAO, 1995, Committee on Commodity Problems, **Impact of the Uruguay Round on Agriculture**, CFS:95/2, Rome, Italy

۶ - مرکز مطالعات برنامه‌ریزی اقتصادی کشاورزی، ۱۳۷۳، بررسی میزان کلی حمایت (AMS) از محصولات اساسی کشاورزی ایران: در مجموعه کشاورزی و موافقتنامه عمومی تعرفه و تجارت، وزارت کشاورزی معاونت طرح و برنامه، تهران.

۷ - مرکز مطالعات برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی، ۱۳۷۳، تعرفه‌های گمرکی و موانع غیر تعرفه‌ای کالاهای کشاورزی شمول موافقتنامه گات: در مجموعه کشاورزی و موافقتنامه عمومی تعرفه و تجارت، وزارت کشاورزی، معاونت طرح و برنامه، تهران.

پروشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی